

Mai életünk forrásai

Németh József freskója Csongrádon

Egy-egy közösségi műalkotás megszületése mérföldkő a művészi pálya sodrában éppúgy, mint a mecénáló kollektíva életében. A csongrádi városi tanács nagytermében a közelmúltban avatták fel a Vásárhelyen élő Németh József Munkácsy-díjas érdemes művész mintegy 40 négyzetméteres freskóját. Ez az alkotás szépen illeszkedik abba a sorba, mely Csongrád gazdagodó művészpártoló tevékenységét példázza. A egyre izmosodó, fiatal és nagyon tehetséges művészeket támogató művésztelep mellett nemrégiben avatták fel a

kubikos hagyományoknak emléket állító köztéri szobrot. Németh József faliképe pedig a csongrádi táj és népelet gyökereit és — azt mutatja föl, milyen forrásokból táplálkozik a város mai, szocialista jelene.

Mintegy hetven alakot festett Németh József freskójára. Megjelennek a kordés kubikosok, a tiszai halászkok, a csongrádi szőlősgazdák, a kaszát, kapát gereblyét forgató parasztlélek, s ott vannak a kép centrumában a favágók, asztalosok, a mesteremberek, akiknek munkája nyomán kialakult a város mai ipara.

A konkrét utalások mellett olyan általános emberi viszonylatokat is megfogalmaz a festő, mint a szerelem, a születés, a család, a nemzedékváltás. A freskó látán emlékeztünkbe idéződik Németh József ezt megelőző összegző munkája az a nagyméretű gobelinkép, mely elősorban ember, szerszám és állat ősi kapcsolatát jelenítette meg. A csongrádi freskó abból a szempontból is előrelépés, hogy közösségek tagjainak sokszínű emberi kapcsolatait ábrázolja, legyen az egy-egy munkafolyamat résztvevőinek összefonódása, vagy családi együvértartozás megjelenítése.

E gazdag festői eszközökkel megvalósított szintetizáló mű Németh József pályájának újabb magaslatra. Mint ahogy munkásságának évtizedeiben az ilyen összegző alkotások után mindig képes volt a megújulásra, a továbblépésre, bizonyára így történik most is. Leszűrve a gondolati, érzelmi és mesterségbeli tapasztalatokat, újabb lendítőerőt kaphat művészi fejlődése.

T. L.

Váltás

Sajnálom, hogy nem láttam, és nem hallottam a televíziókat azt a műsorról, amelyben a nyugdíjas vezérigazgató és az új vezérigazgató beszélt. Róla, a műsorról azonban sokat beszélnek mostanában. Arra forog a mondat mindig, miért nem tudjuk öregeinket tisztességgel nyugdíjba küldeni?

Legalább két oldala van ennek, de ha tovább bogarásznánk körülötte, többet is találunk. Az egyik az, hogy van tisztességes nyugdíjrendszerünk. Vannak ugyan kicsike nyugdíjak is, sőt olyanok is vannak, akik nem is nyugdíjast, hanem járadékot kapnak csupán. Ahol tudják, el is mondják, hogy egész életükben sokat dolgoztak, tehát sokat tettek mostani jelenünkért, mégis kevés csurran nekik. Többnyire közülük kerülnek ki az elesett öregek, akik a maguk erejével keveset változtathatnak magukon. Ha előre ugrasztottam a vezérigazgatói vitát, nyilvánvaló lehet, hogy panaszuk magva nem a kevés pénzbeli életről szól, hanem a legfőbből.

Van tehát egy olyan nyugdíjrendszerünk, amelyik igyekszik anyagi biztonságot nyújtani minden embernek, aki elérte, illetve átlépte a hozzá vivő kor határát, és kezd egyre erősebbni egy olyan gyakorlat, amikor elkészülünk szeretett nyugdíjasunktól, akár kitüntetés is adunk neki, és alig várjuk, hogy becukja maga mögött az ajtót. Vagy mi csukjuk be mögötte, ha ő nem akarja.

Vegyük azt a szövetkezeti elnököt, aki éppen olyan nehezen akart belépni a szövetkezetbe annak idején, mint a többiek. Sokat jártak hozzá az agitátorok, száz érvre, száz kontrára volt. A szervezők hamar átlátták, kulcsberről van szó, amíg ő be nem lép, halasztják a többiek is. Most is hallani, amikor ő aláírta, megtört a jég, de föltételként szabta, akkor is, hogy ő legyen az elnök, vagy senki. Ennek az embernek volt annyi esze, amennyit ki se nagyon nézett belőle az idegen, és volt egész falura szóló tisztessége. Nem kapta el a gépszíj, nem szaladt el vele a kocsi, és a legnehezebb években sem kerülgette a szövetkezetet mérlegelés nélkül. Újra meg újra őt választ-

tották, rá is dolgozott pár évet, egyszer aztán kérte, hadd menjen csendben nyugdíjba.

Bölcs embernek tartom. Harsozó vidám is tud lenni, de hamar kibuggyan belőle a panasz is. Rosszul esne neki, hogy nem sürgönek körülötte már? Ne firtassuk, lehet ez is egy szempont. Hogy nem dirigálhat? Nehéz kötelességnek érezte mindig, ez biztosan nem hiányzik. Talán a nagy autó? Van sajátja, hozzá való jó egészsége, innen nem fújhat a szél. Kicsit volná a köztudatból? Megkérdezem a bolt pénztárosát, mit gondol, hol lehet most. Kapásból mondja, hol keressem. Akárkit kérdezhettek, kérdezek is sokat, csak a bizonyosság kedvéért, mindenki mondja, látta, és ilyenkor itt meg itt szokott lenni. Számontartják tehát most is.

Mi baja lehet egyáltalán? Semmi, mert megszokta már. Mit? Azt, hogy az új elnök, akit egyáltalán nem kellett olyan sokat agitatni, hogy vállalja el ezt a funkciót, tőle meg nem kérdezett semmit. Három hónapig bejárt még, hogy kéznél legyen, ha nétn kell, mert memóriája félelmetesen tiszta, többet ér, mint egy lktató. Három hónap után azt gondolta, nem megy be többet. Megkérdeztem, mire számított? Első nap, vagy a másodikon. Azt mondja, arra, hogy beülnek majd az autóbá, körbejárják a birtokot, és ő megmutathatja, ettől-egdig süt a szövetkezetre a nap sugar. Az új elnöknek erre az aprócska tudományra nem lehetett szüksége, mert nem kérdezte meg egyszer se.

Van-e ennek valami köze hozzá, vagy nincsen, nem tudni, de az biztos, hogy azóta a ráfizetéses gazdálkodás öröge ott ugrál a szövetkezet körül.

Négy év múlva megy csak nyugdíjba a tanácselnök, de már most fél tőle. Hangzatos szavakkal azt lehet mondani, hogy ennyit meg ennyit dolgozott a faluért, de nem jó ez a számoltató módszer. Együtt lélegzett a faluval Most szolgálati lakásban lakik, vagyont nem gyűjtött öreg-ségére, ha valahol másikat kap, biztosan messze esik azoktól, akik egyértéketek vele. Kérdegetem, miért rágódnak bele komor gondolatok? Kezdi sorolgatni ezt a

pályatársát, azt is, említi a harmadikat is, azok is így jártak. Megköszönték a munkát, és ajtót se nyitottak rájuk többet.

Ha nyugdíjba megy a traktoros, a hirtelen csönd neki is rossz. Lehet, hogy őt is kupánvágja a gondolat, de ezer alkalmat talál rá, hogy éppen úgy beszélhessen társaival, mint azelőtt. A vasesztergályos se tűnik föl senkinek, ha régi cimborájával issza a sörét a sarki kocsmában. Bizonyos székek hajdani megülői viszont kénytelenek tudomásul venni, hogy nemkívánatos személyek lettek.

Ne szidolozzuk nagyon a gondolatot, tartok tőle, nem szabad mindenkit itt se egy kalap alá venni. Az a rigolyás osztályvezető, akinek a távozását minden munkatársa epedve várta, és számított rá, hogy gyaloghintón hordják körül. Az, akiről régen kiderült már, hogy nem oda való, de hagyták, hogy kihúzhassa nyugdíjig, akármiylen kellemetlen is a tudat, vegye figyelembe, hogy a kellemetlen dolgoknak a következménye is kellemetlen sokszor. Az utókor nagyon hamar megméri, amit kapott, és a maga értékrendje szerint osztályoz.

Akikről beszéltek, nem közülük valók. Ők egy percre nem felejtették el, hogy az emberi tisztesség elsőrangú követelmény, és ezt a föllesmerést legfőképpen magukra nézve tartották kötelezőnek. Erejük is volt hozzá, hogy szívósan dolgozzanak, eredményeik kitörölhetetlen hatásúak. Ha valaki két keze és esze munkájával, kemény akarattal szinte minden jelenvaló dolgunkon rajta hagyta a keze nyomát, és ezt sokan tudják róla, kisserű hivatali felté-kenykedés ne nyomoríthassa meg hátralevő éveit! Meg kell tanulnia neki is félreállni, szüksége is van a pihenésre, de egy kirugott, és egy tisztességgel megőregedett ember közé ne tegyünk egyenlőségi jelet. Ismerek iskolaigazgatót, kitűnő koponyát, akit nagyszerű tantestületébe egyszer se hívtak meg vendégül húszesztendő nyugdíjassága alatt. Legfőképpen majd a fejfájásánál mondja el valamelyik nyugdíjas kollégája, hány nemzedéket tanított meg emberségre és tudományra.

Gondoljunk jól bele, hátha mi is megőregszünk egyszer.

HORVÁTH DEZSŐ

Takács Tibor

Olajkutat az éjszakában

Olajkutat az éjszakában: égne a biztonsági lángok, a földben mennyi szép halál van, hogy lobognak a tűz-virágok, Szeged fölött már ez a jelkép, hazajövök és ők fogadnak, ők hozták ezt a nagy szerencsét, városomra a forradalmat, a megújulást, azt, hogy már-már nem is ismerek városomra, messziből jött idegen járkál így tévedezve, forgolódva, mint én, akit fogad a város, hogy hazajöttem az apámhoz!

Sárga virágok

És anyámhoz, édesanyámhoz, egyenest ki a temetőbe, kit kegyes Dugonics Andrásához közel fektettek be a földbe, halottak napja van s ő nekem egyetlen, igazi halottam, nem is itt, de szivemben, mélyen fekszik, igen, naponta ott van, ez a vers is az ő virága, mint a temetői virágok, az óriás, gyönyörű sárga krizantémok sárga lángok, mondaná is, ha tudná, látod: én kaptam a legszebb virágot!

Céltól a startig?

Két-három esztendeje átadott beruházások működési tapasztalatait elemezték pénzügyi szakemberek. Legfontosabb megállapodásaik egyike az volt, hogy az eredeti fejlesztési célt el nem ért beruházások kétharmadánál a döntést hozók elmulasztották a feltételek elemzését. Nem vették figyelembe a rendelkezésre álló, valamint a megteremtendő pénzügyi források reális nagyságát, a technológia energia- és anyagigényességének jellemzőit, az értékesítés várható körét. Csúpan a cél látszott fontosnak, legyen meg ez és ez a beruházás, ám mivel nem voltak tisztában a feltételekkel, magát az eredményt sem érthették el. Akként cselekedtek, mint a futó, ha úgy vag neki a távna, hogy nem tudja: az most száz, nyolcszáz, vagy éppen háromezer méter. S kézenfekvő: a futó felkészülése ahhoz igazodik, milyen távon kíván majd rajthoz állni, a természetben sem lehet eltekinteni a start és a cél közötti távolság föl-mérésétől.

Természetesen, mert a dolgok logikája követeli úgy, hogy először magát a célt kell meghatározni, legyen az fejlesztés, már zajló termelés, értékesítés. Az így meghatározott céllal szükséges azután összevetni, milyen szellemi, dologi tényezők állnak máris rendelkezésre, milyenek teremthetők meg s mi az, ami pótolhatatlanul hiányzik. Ez utóbbiak miatt azután módosítandó a cél, egészen addig, míg létre nem jön az ésszerű kompromisszum. S akkor kezdődhet a végrehajtás, összpontosuljon erre minden erő, s ha így történik, az eredmény sem lehet kétséges.

A céltól a startig igyekvés furcsa módszere nem a vállalatok sajátja, hódított és hódít ma is ez az iparági, a tárcairányítás különböző lépcsőfokain, s nem mentes tőle a társadalmi szervek gyakorlata sem. Mondhatjuk: így szoktuk meg. Ami érthető, ám el nem fogadható, mivel az erőteljesen megváltozott gazdasági környezetben a fordított irányú menetelésre egész egyszerűen nincs lehetőség. A társadalmi közgondolkodás ugyanis, éppúgy, mint a

hivatalos értékítélet, lényegében csak egy vajamit fogadott el teljesítménynek, sikernek, haladásnak, s ez a természetesen megfogható több — az új beruházás, a termék mennyiségének folytonos gyarapítása stb. — volt. Ennek következtében azután kialakult az a magatartás, amely nem a kiadások és a hozamok viszonyával, a költségek ésszerű mértékével foglalkozott, hanem csakis a végeredménnyel, még akkor is, ha ez a végeredmény a teljes elszámolásokról a társadalmi pénztárba egy fillért sem hozott.

Nehéz szakítani a megszokottal, ezt bizonyítja számtalan vállalat példája, mikor a hatodik ötéves terv programjának kialakításán fáradoznak. Mert tagadhatatlanul fáradoznak, nagy szellemi energiákat ölnek bele a munkába, ám olykor változatlanul úgy, hogy a céltól akarnak elindulni, mellőzve a startvonal kötöttségét. Erre vezethető vissza például a külkereskedelmi értékesítés szélsőségesen optimista, illetve pesszimista megítélése, a gyártás- és gyártmányfejlesztés állóeszköz-igényességének változatlan nagysága, s az, hogy a kelletnél kevesebb figyelem jut a körülmények többféle alakulására számító és így rugalmas cselekvést lehetővé tevő tervváltozatok készítésére.

A céltól a startig igyekvés gazdasági gazdálkodási magatartásban ölt testet, s válik gyakorlati hatóerővé. Ez a hatóerő ma már — mert volt idősok, amikor a másfajta gazdasági környezetben előre vitt — nem lendítője, hanem éppen visszafogója a haladásnak, s a meglévő források pazarló fölhasználásának, elaprózódásának a lehetségesnél kisebb karnatoknak az eredője.

E magatartás megváltoztatása azért is nehéz, mert legtöbbszörben még ott él a célnak a feltételektől elválasztott elsőlegessége, azaz az új gondolkodásmód térhódításához legelőször is önmagunkkal kell szembenéznünk; a saját gyakorlatunkból száműzve a céltól a rajtvonalhoz igyekvés, megteremtve ezzel start és cél logikai rendjét.

LÁZAR GÁBOR